



פרקי לימוד ושיח לחגי תשרי

תַּעֲבִיר אֶת זֶה הַלָּאָה

גורם מעביר: מפקד בדרגת סרן ומעלה **קהל יעד:** מפקדים **משך הפעילות:** 45 דקות

מטרת העל:

לעודד שיחה משמעותית בין מפקדי היחידה על תכני החגים בהקשר לשירות הצבאי וערכי רוח צה"ל.

מטרות ביניים:

1. המפקד יכיר לעומק את המשמעויות השונות של חגי תשרי ויקשרן לערכי רוח צה"ל.
2. המפקד ידון יחד עם פקודיו במגוון החגים שבתקופת תשרי וההזדמנות הטמונה בהם עבור המפקדים ושירותם הצבאי.

מהלך הפעילות והנחיות להובלת הפעילות:

1. עליך לחלק את מפקדי היחידה לארבע קבוצות, ולהסביר למפקדים את כללי הפעילות.
2. במהלך הפעילות תשב כל קבוצה במעגל באזור אחר בחדר ותקבל דף לימוד הכולל קטע טקסט על חג ושאלות המתייחסות אליו סביב ערך העולה ממנו.
3. בתוך דף הלימוד ניתן לראות כי ישנם ארבעה חללים ריקים מסביב לקטע הטקסט והשאלות המופיעים במלבן במרכז. הקבוצה תלמד את הקטע, תענה על השאלות המצורפות לו ותכתוב את תשובותיה באחד הרבעים הריקים. כל קבוצה בחלל ריק אחר.
4. כל סבב לימוד ייארך כ-7 דקות, בסוף כל סבב יוחלפו הדפים בין הקבוצות כך שלאחר כ-28 דקות, תלמדנה כל הקבוצות את ארבעת דפי הלימוד שיהיו מלאים בתשובותיהן.
5. הגדר מראש את הזמנים ללימוד והכרז כאשר נשארת דקה לסיום כל דף לימוד, כדי לאפשר לקבוצה לכתוב את מסקנותיהם במסגרת הזמן הקצוב. חשוב מאוד להקפיד על העמידה בזמנים בכל סבב, כדי לא להתעכב ולסיים את המערך בזמן המתוכנן.
6. לאחר סיום הלימוד – יהיה זה מקומך, המפקד, לאסוף מחדש את המפקדים המשתתפים למעגל אחד, לשמוע מהם על התובנות שעלו להם במהלך הלימוד, לסכם את הפעילות ולהביא את ה"אני מאמין" שלך סביב הנושאים שעלו (תוכל להיעזר בהסבר דפי הלימוד השונים, שמצורפים בהמשך הקובץ).

לו"ז המערך:

- דברי פתיחה והנחיות ללימוד – 7 דקות
- סבב לימוד – 28 דקות (כ-7 דקות לכל דף לימוד)
- עיבוד וסיכום מפקד – 7 דקות.

המפקד, לפניך דגשים לעיבוד וסיכום לאחר הלימוד על דפי הלימוד השונים:



1. חשבון נפש ותיקון – ערך האחריות

- עם כניסתו של חודש אלול, החודש האחרון של השנה העברית, נפתחת תקופה המתאפיינת בחשבון נפש ותיקון. מתחילים לומר 'סליחות'. במהלך הסליחות נאמר הוידוי – במהלכו אדם אומר בשפתיו את הדברים בהם חטא וטעה מתוך כוונה לקבל על עצמו להשתפר ולתקן לעתיד.
- הרב קוק, מסביר כי הבסיס לתיקון (תשובה) הוא בראש ובראשונה לקיחת אחריות – על האדם להיות מסוגל לומר שטעה, להבין כי על טעויותיו שלו והשלכותיהן אין לו להפנות אצבע מאשימה כלפי אחרים - אלא להפנים כי עליו מוטלת האחריות. מתוך כך, יוכל האדם לתחקר את עצמו ולהבין כיצד הגיע לאותה הטעות וכיצד יוכל לתקנה – אם כבר עכשיו לתקן מה שעשה ואם לעתיד בקבלתו לעתיד.
- חנה סנש מלמדת אותנו שכאשר ניגשים פנימה לתקן ולהשתפר עלינו לבחון את עצמנו ביחס לאידיאל הגבוה שלנו, לשאיפה הגבוהה והרחוקה ביותר. לא להתפשר. מה שאינו מקדם אותנו אל המטרה וגורם לנו לסטות ממנה – נחשב לטעות שיש לחשוב עליה. כשנפעל באופן הזה, לא נעצור את ההתקדמות באמצע, לא נוריד את השאיפות הגבוהות בגלל שכעת מצבנו פחות טוב ונמשיך לשאוף גבוה, הכי גבוה שאפשר.
- תקופת התשובה – המביאה עמה חשבון נפש ותיקון למעשינו מלמדת אותנו כיצד ניתן להתקדם, לשפר וללמוד מטעויות. מצד אחד, מי שאינו עושה אינו טועה ויש להיזהר מחשבון נפש אינסופי שיכול לשתק ולמנוע את הצורך לפעול ולעשות. מצד שני, כדי שנוכל ללמוד כיצד להשתפר ולהתקדם – בסוף כל שלב, גם בחיינו היום יומיים ביחידה, עלינו לקחת אחריות על עצמנו ולבחון מה יכול היה להתבצע טוב יותר, במה טעינו וכיצד נוכל בעתיד להשתפר ולהתקדם. כך משתדל כל מפקד בצה"ל לבצע תחקיר בסוף כל אירוע ובכל מבצע וכן בסופה של תקופה.



2. ראש השנה כיום הולדת האדם - ערך כבוד האדם

- במסורת ישראל מונים את השנים מבריאת העולם כאשר ראש השנה הוא חג בריאת האדם והאנושות המזמן עיסוק בערך האדם וכבודו.
- בשירות הצבאי, אנו נדרשים פעמים רבות לשיתוף פעולה ולאחדות הכוחות לטובת המשימה. לטובת המשימה – אנו נדרשים לעשות כמיטב יכולתנו ולעיתים אף לסכן את חיינו. עם זאת, מלמדת אותנו המשנה במסכת סנהדרין שאסור לנו להקל ראש בחייהם של פקודינו. כל אדם הוא עולם מלא, עם עבר, הווה ועתיד, שאיפות, חלומות, משפחה וחברים. כל אחד שונה מחברו ולכל אחד אישיות משלו אותה הוא צריך להוציא מן הכוח אל הפועל ולהביאה לידי ביטוי, שכן בשבילו נברא העולם. בשביל כל אחד ואחד מאתנו.
- יגאל אלון מוסיף ומחדד את ההשלכה המעשית הקריטית לעשייה הצבאית – על ידי מתן אפשרות לכל אחד מחיילי היחידה להביא את עצמו ואישיותו אל הפועל, תוכל היחידה להפיק את המקסימום מסך חייליה. כל אחד מהחיילים מביא חכמה, ניסיון, כישרון ואיכויות אחרות. אין זה נכון לייצר סט אנשים שווים זה לזה ובכך לדכא את המיוחדות של כל אחד ואחד מהחיילים. על המפקד לדעת להשתמש בייחודיות של כל אחד ואחד מהחיילים, כדי להעצים ולחזק את היחידה להצלחת ולטובת המשימה.

3. החיים על פי ארץ ישראל - ערך אהבת המולדת

- בשמיני עצרת (שמחת תורה) נהוג לומר את תפילת הגשם ולהתחיל להזכיר את הגשמים בתפילת העמידה. זאת, כתפילה ותקווה לירידת הגשמים בתקופה המתאימה לכך בארץ ישראל.
- לא רק בארץ ישראל התפללו לגשם בתקופה זו. על אף שימים אלו הם תקופת הגשמים דווקא בארץ ישראל, במשך הדורות יהודים בכל העולם נהגו להתפלל לגשמים על פי התקופה הקיימת בארץ ישראל. כך מבטא סיפורו של אותו מנהיג ציוני, שעומד האב ברוסיה הקרה, בה יורדים גשמים ומסתבר שגם שלגים אולם עדיין מתפלל לגשם – עבודה של ארץ ישראל.
- התפילה בחוץ לארץ, על פי המתרחש בארץ ישראל – מבטאת היטב את החיבור והקשר של יהודים בכל העולם, גם במצבי הגלות הקשים ביותר, לארץ ישראל. עם ישראל לא שכח מניין יצא ולא הפסיק לקוות לחזור לארץ ישראל ולייסד בה ריבונות יהודית.
- כחיילים בצבא ההגנה לישראל, אנו מקיימים יום בעשייתנו הצבאית את שאיפת הדורות כולם ומאפשרים לחלום – להפוך למציאות.



4. "שנהיה לראש ולא לזנב" – ערך השליחות

- בראש השנה נהוג לאכול מאכלים המסמלים שאיפות שונות ועליהם לברך את כולם. אחד מן המאכלים הללו הוא ראש של דג או של כבש ועליו מברכים "שנהיה לראש ולא לזנב". ברכה זו – מבטאת את השאיפה הישראלית להצליח להגיע לפסגה, להוביל ולעמוד בראש. שאיפה זו תובעת מאתנו בתחילת השנה החדשה לא לוותר או להתפשר על הוצאת כוחותינו אל הפועל, לא להיגרר אחרי אחרים, אלא לעשות הכל במהלך השנה כדי להצליח להביא את עצמנו לידי ביטוי בצורה החזקה והטובה ביותר – להיות לראש. זו היא שאיפת הכלל.
- מצד שני, לפעמים במציאות היום יומית ובתוך הכלל והציבור אין בכוחו של כל אחד ואחד להיות תמיד בראש. בתוך הציבור יש אנשים שונים בעלי כוחות וכישרונות שונים ולא כל אחד מתאים להוביל ולהנהיג. לכך בא מסכת אבות ומסייגת – שלהיות בראש זה לא בכל מחיר. לפעמים, כאשר נאלצים לבחור - עדיף לבחור להיות זנב לקבוצה טובה ואיכותית מאשר לבחור להיות ראש אולם לקבוצה פחות טובה ושלילית.
- בצה"ל, האווירה החברתית היא אחד המנועים החזקים לעשייתנו היום יומית. עלינו לדעת לעשות את הבחירות הנכונות ולהחליט באיזה קבוצות אנו מעדיפים להיות ולאיזה מעגל חברתי אנו רוצים להשתייך. וכיצד נדע לבחור? עלינו לשים לנגד עינינו את טובת המשימה, את היעד הגדול – שהכלל, שמדינת ישראל, תהיה תמיד בראש. לראש, ולא לזנב.

לאחר שלב הלימוד קיים עיבוד ושיחה על התכנים:

קיים דיון ושיח סביב השאלות הבאות:

- כיצד היה לכם הלימוד המשותף של הקבוצה, סביב דף לימוד?
- האם למדתם משהו חדש מהלימוד המשותף? שתפו.
- האם תוכלו לשתף בקטע לימוד שהתחברתם אליו ונגע בכם באופן מיוחד?
- כיצד חוויתם את הקשר שבין הערכים העולים מתוך חגי תשרי ובין השירות הצבאי? האם אתם רואים קשר דומה גם ביחס לחגים ומועדים אחרים?



הצעה לסיכום מפקד:

- חגי תשרי מייצרים תהליך הנמשך מחודש אלול ועד שמיני עצרת. הם מתחילים עם כניסתו של חודש אלול המזמן מבט אחורה והכרה בטעויות, ממשיכים עם הצבת היעדים לשנה החדשה בראש השנה, תיקון העבר ביום הכיפורים ושמחה משותפת על התהליך כולו בחג הסוכות ובשמחת תורה. במהלך הלימוד המשותף שלנו, נגענו במספר ערכים העולים מחגי תשרי אשר יכולים להעצים את עשייתנו הצבאית היום יומית.
- במרכזם של חגי תשרי עומד הרצון להתקדם. לתקן את מעשי השנה החולפת ולהשתפר במעשים של השנה הקריבה. הרב קוק מלמד אותנו בדבריו – כי כדי לעשות זאת, קודם כל אנו נדרשים להכיר באחריות האישית שלנו למעשינו. אדם שיאשים את חברו או סביבתו בטעויותיו לעולם לא יוכל לתקן כראוי, שכן לא ייתן דגש לטעויותיו שלו. חנה סנש מלמדת אותנו שכשאנו בוחנים את עצמנו ומנסים לעמוד על הדברים בהם עלינו להשתפר ולהתקדם – עלינו לעשות זאת בהתאם לאידיאל הגבוה ביותר שלנו, לבחון את עצמנו במה סטינו מן הדרך כדי להגיע למימוש השאיפות הגבוהות ביותר.
- השאיפה הזו, להגיע ליעדים הגבוהים ביותר מתבטאת גם בברכה הידועה בראש השנה – "שנהיה לראש ולא לזנב". אנו שואפים עבור הציבור כולו שיגיע להצלחה המירבית, שיהיה מוביל, חזק ומצליח ולא נגרר וחלש. עם זאת, אנו מבינים שלא כל אחד יכול להוביל ולהנהיג ולכן אנו אומרים שכאשר הפרט נדרש לבחור מעגל חברתי – עדיף לבחור להיות נגרר בחברה טובה מאשר להיות מוביל של חברה שלילית.
- ואם אנו כבר מדברים על הפרטים ועל בחירתו של האדם, למדנו על ראש השנה כיום בריאת האדם והאנושות על פי המסורת היהודית. עמדנו על חשיבותו וערכו של כל אדם ואדם ועל הצורך שלנו כמפקדים להעצים את כל אחד ואחד מחיילינו כדי שיוכל להביא את עצמו לידי ביטוי בצורה הטובה ביותר. ראינו כי כל אדם שונה מחברו ולכל חייל ופקוד יש יכולות שאם נדע להביא לידי ביטוי כהוגן יעצימו ויתרמו ליחידה כולה כך שתוכל להיות חזקה ועוצמתית עוד יותר.
- ואחרונה חביבה היא ארץ ישראל, שבמשך הדורות כולם, גם במצבי הגלות הקשים ביותר – שמר עם ישראל את אהבתו וחיבתו אליה. למדנו כי במשך הדורות יהודים מכל העולם התפללו לגשם לפי עונות השנה כפי שהם בארץ ישראל, על אף שהיו במקומות אחרים מרוחקים. כמו כן, אפשר להוסיף שיהודים בכל העולם ובכל מקום בו היו התפללו לכיוון ארץ ישראל וירושלים. כך, ובעוד דברים רבים נוספים, שמר עם ישראל את הקשר לארץ ישראל ולא הפסיק לקוות לשוב ולהקים בה ריבונות יהודית, אשר אנחנו, בתפקידנו הצבאי – מסייעים לחלום הזה להפוך למציאות ולהתקיים מדי יום בדמותה של מדינת ישראל.
- **הבא את ה"אני מאמין" הפיקודי-ערכי שלך בפני פקודיך וחבר את התכנים בהם עסקנו למשימה הצבאית שלכם.**

בעמודים הבאים מצורפים הנספחים- דפי לימוד לחלוקה ל-4 הקבוצות:



"רבי מתיה בן חרש אומר, הוי מקדים לשלום כל אדם; והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים".

מסכת אבות, ד פסוק טו

**אחת מברכות ראש השנה היא "שנהיה לראש ולא לזנב"
הלקוחה מספר דברים כ"ח, י"ג.**

- כיצד אתם מבינים את האמירה "זנב לאריות וראש לשועלים"?
- מה הכוונה "לראש ולא לזנב"?
- מה הקשר בין שני הציטוטים? מה המתח העולה לכאורה בין שתי התפיסות?
- האם העיקרון הוא תלוי סיטואציה או דרך חיים? האם תוכלו לתת דוגמא לבחירה שעשיתם להיות "לראש ולא לזנב"?
- האם תוכלו לתת דוגמא לבחירה כזו שעשיתם בשירותכם הצבאי?
- במה תבחרו לברך את יחידתכם?



במסורת היהודית ראש השנה הוא יום הולדת האדם והאנושות, במשנה במסכת

סנהדרין, ד נכתב:

"לפיכך נברא אדם יחיד, ללמדך, שכל המאבד נפש אחת, מעלה עליו הכתוב כאלו אבד עולם מלא. וכל המקים נפש אחת, מעלה עליו הכתוב כאלו קים עולם מלא. ...שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכלן דומין זה לזה, וכלל מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחברו. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר, בשבילי נברא העולם".

יגאל אלון, שהיה מפקד הפלמ"ח ומראשי צה"ל במלחמת העצמאות, התמודד עם מקומו של ערך האדם בצה"ל:

"כל אדם ניחן באופיו שלו, בכישרונות, בסגולות ובהרגלים המיוחדים לו. כל אדם יש לו, כמובן, גם חולשות משלו, המיוחדות לו. אף כי ישנם סימני הכר משותפים לקבוצות אנשים החיים בהווה משותפת או פועלים יחד בכוחו של אינטרס משותף, הרי אין בהם כדי לטשטש את סגולות הפרט. שאיפה מוגזמת להאחדת היחידה גורמת לקיפוח כישרונות ולאבדן תרומות אישיות, סגוליות, העשויות, אם תבואנה לכלל ביטוי, להעלות את כושרה החברתי והמבצעי של היחידה כולה".

(יגאל אלון, מסך של חול, עמוד 264)

- כיצד אתם קושרים בין המשנה לבין דבריו של יגאל אלון?
- כיצד אתם מבינים את האמירה "לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר, בשבילי נברא העולם"?
- בערך המשמעת ברוח צה"ל מצוין כי "החייל יפעל כמיטב יכולתו לביצוע מלא ומוצלח של הנדרש ממנו על פי הפקודות ועל פי רוחן..." מה האתגר העומד לפתחו של המפקד בחינוך חייליו לתפיסת אלון?
- **לפיכך נברא אדם יחיד, ללמדך, שכל המאבד נפש אחת, מעלה עליו הכתוב כאלו אבד עולם מלא. וכל המקים נפש אחת, מעלה עליו הכתוב כאלו קים עולם מלא. מה משמעות האמירה עבורנו כמפקדים?**



**"מאימתי מזכירין גבורות גשמים?
רבי אליעזר אומר: מיום טוב הראשון של חג [הסוכות]
ר' יהושע אומר: מיום טוב האחרון של חג"
משנה תענית א' א'**

התקופה בה אנו מציינים את שמיני עצרת* הינה תחילת ימות הגשמים
בארץ ישראל, לכן נהוג לומר את תפילת הגשם.
לצד זאת, מתחילים להזכיר את ירידת הגשמים בתפילת עמידה*: "משיב
הרוח ומוריד הגשם".

סיפור זה שמעתי מפיו של מנהיג ציוני. סיפור מימי ילדותו ברוסיה. בשמיני
עצרת, בתפילת הגשם, שאל בבית הכנסת: "אבא, גשם בחוץ... למה
מתפללים לגשם?" מתחת לטלית בא קולו של האב: "ילד, זה לא הגשם
שלנו..." קול פסקני, דוחה הרהור שני. "לא שלנו!"
(אומרים ישנה ארץ, יצחק זיו אב*, עמוד 280)

- מה מפליא את הילד?
- כיצד אתם מבינים את תשובתו של האב "לא הגשם שלנו"?
- כיצד תורגמה תפיסה זו לימים ברעיון הציוני?
- מה אנו למדים מכך כמשרתים בצה"ל?
- לאיזה ערך אתם קושרים את הסיפור?

*שמיני עצרת- חג מקראי החל בכ"ב בתשרי, למחרת היום השביעי והאחרון של חג הסוכות. נחשב חג בפני
עצמו ויום טוב. בארץ ישראל חל באותו היום חג שמחת תורה

*תפילת עמידה- תפילת שמונה עשרה היא התפילה העיקרית בסדר התפילה בימות החול והיא נאמרת
בתפילות שחרית, מנחה וערבית.

*יצחק זיו אב- (1907-2002) מראשי הקרן הקיימת לישראל, מנכ"ל התאחדות האיכרים, סופר, עורך ועיתונאי.



"אחד היסודות של התשובה במחשבתו של האדם הוא הכרת האחריות של האדם על מעשיו, שבא מתוך אמונת הבחירה החופשית של האדם. וזה גם כן תוכן הוידיי המחובר עם מצות התשובה*, שמודה האדם שאין שום ענין אחד, שיש להאשימו על החטא ותוצאותיו, כי אם אותו בעצמו".

(הרב קוק*, "אורות התשובה", ט"ז, א')

"ערב יום הכיפורים רצוני להתוודות, לתת דין וחשבון לעצמי ולאלוקים. זאת אומרת למדוד את חיי ומעשיי לעומת האידיאל הגבוה ביותר אשר עומד לפניי... חטאתי נגד אנשים באדישות, בחביבות חיצונית, חטאתי נגד עצמי בבזבוז כוחות וכישרונות. בהזנחה, בחוסר התפתחות רוחנית. והתוכנית לשנה הבאה- לימוד והתעמקות בשפה ובחיפוש הדרך להיות בן אדם!!!"

(מיומנה של חנה סנש*)

- מה יסוד התשובה לתפיסת הרב קוק?
- למה הוידיי הוא חלק מתהליך התשובה?
- מה החוט המקשר בין שני הטקסטים?
- מה האתגר העולה משתי התפיסות?
- מה הסיכון בשהייה ב"חשבון נפש" יומיומי? מה הפיתרון לכך?
- כיצד בא לידי ביטוי "חשבון נפש" בביצוע תפקידכם ביחידה?

*תשובה- תשובה היא מושג יסודי ביהדות. המושג "תשובה" הוא רחב וענינו תיקון שאדם עושה בחייו, האדם השב גם מתוודה על החטאים שעשה ומתחייב בלב שלם שלא יחזור עליהם בעתיד.

*אברהם יצחק הכהן קוק- (1865-1935) מכונה גם הראי"ה. פוסק, מקובל והוגה דעות. מאבות הציונות הדתית

*חנה סנש- (1921-1944) לוחמת ומשוררת יהודית, מצנחניות היישוב העברי שהתנדבה לשרת בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה נגד גרמניה הנאצית. צנחה לשטח הונגרי ההכבושה, נתפסה, נחקרה בעינויים והוצאה להורג.